

ПРОБЛЕМИ ДИЛЕМНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

СОКОЛОВА Л. С.,

Одеська державна академія будівництва та архітектури, м. Одеса, Україна

Мислення як процес узагальненого і опосередкованого пізнання навколишнього світу і самої людини починається з відчуттів та сприймань і активізується почуттями. У формуванні гуманітарного мислення важко переоцінити роль інтелектуальних почуттів (сумнів, здивування, захоплення, обурення тощо).

Досвід викладання історії України в ОДАБА дозволяє висловити деякі міркування щодо вирішення проблеми дилемності в процесі формування гуманітарного мислення за допомогою історичних знань.

На початку курсу, у вступі, можна зняти багато дразливих моментів, нагадати студентам: «людство – мета, нація – засіб» (Мадзіні); пояснити, що «всяка різноманітність у речах і людях робить життя багатим, а ця різноманітність витворюється народами» (К. Чапек).

Важливе завдання курсу допомогти студентам зрозуміти етногенез українців та інших народів на території України; зберегти гуманістичні орієнтири інтелекту. Практика свідчить, що викладач матиме справу з двома типами дилемності: максималістичним і нігілістичним. Одні студенти ніяк не хочуть зрозуміти, що найдавніше населення України ще не можна назвати українцями, але і власне етногенетичний процес, який відбувся, їх теж не влаштовує («максималісти»). Інші не погоджуються, що повної етнічної єдності слов'ян, можливо, ніколи не існувало, але і явну історичну спадщину Київської Русі, схильні вважати зовсім не українською («нігілісти»).

Наприклад, для успішного подолання цих дилем викладачу потрібно в темі «Історичні корені українського народу» потрібно акцентувати: 1) етногенез – «вічна проблема» (М. Брайчевський); 2) наукою доведено належність українців до автохтонних народів; 3) основні шляхи етногенезу сусідніх слов'янських народів; 4) етноніми «Русь», «Україна», «Мала Русь», «Малоросія», «Росія»; 5) еволюція народів і риси національного характеру залежать від природних умов та історичних обставин.

Дилемність також виникає при вивченні теми «Українська козацька державність». Слід звернути увагу на те, щоб у процесі викладення матеріалу у студентів не склалося враження про незавершеність процесу розбудови української козацької державності, з одного боку, а з іншого, щоб у них не

виникло абсолютизації та ідеалізації традицій козацького державотворення, потрібно з'ясувати особливості формування української козацької держави та значення зовнішнього чинника.

Гострі проблеми дилемності виникають при вивченні

- історії України XIX ст., тема «Українське національне відродження: погляд крізь століття» (народовці, хлопомани, москвофіли, українофіли), виникнення російських і українських політичних партій на західноукраїнських та східноукраїнських землях, автономістський і самостійницький політичні рухи);

- історії України XX ст., теми «Українська революція 1917-1921 рр.» (здобутки і прорахунки Української Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського, Директорії УНР, відносини УНР і ЗУНР, російсько-українська війна та наслідки Берестейської, Варшавської та Ризької угод); «УСРР в умовах утвердження тоталітаризму» (індустріалізація, колективізація, українізація, сталінські репресії, становище західноукраїнських земель у складі Польщі, Румунії та Чехословаччини, голодомор); «Україна в Другій світовій війні» (Карпатська Україна, відновлення Української держави, радянізація, депортації, окупаційний режим, радянський партизанський рух, ОУН-Б, ОУН-М, УПА, визволення українських земель і ціна війни); «Україна в період кризи радянського суспільства» (відлига, шістдесятники, дисидентський рух, космополітизм, застій, адміністративно-командна система, перебудова, гласність, кінець холодної війни); «Відновлення незалежності України» та (економічна та політична кризи, Чорнобильська катастрофа, приватизація, реформи);

- історії України XXI ст., тема «Сучасні проблеми суверенної України» (соціально-економічна та політична кризи, корупція, олігархічна система, революційні методи подолання криз, анексія Кримського півострова, війна на Сході України, внутрішня та зовнішня політика України).

Найкращою формою вирішення дилемних ситуацій є співбесіда, під час якої виявляється її зумовленість: поганим знанням історичного матеріалу чи ідеологічними впливами.

На підставі вищевикладеного для вирішення проблеми дилемності в процесі формування гуманітарного мислення у студентів пропонується по-перше, індивідуальний підхід в організації навчальної роботи, по-друге, поряд з обов'язковими інформаційно-понятійними основами навчального предмету, розробити варіативну систему спецкурсів, що глибше і детальніше розкривають теми чи проблеми, при виборі яких студенти могли б реалізувати свої історичні зацікавлення.